
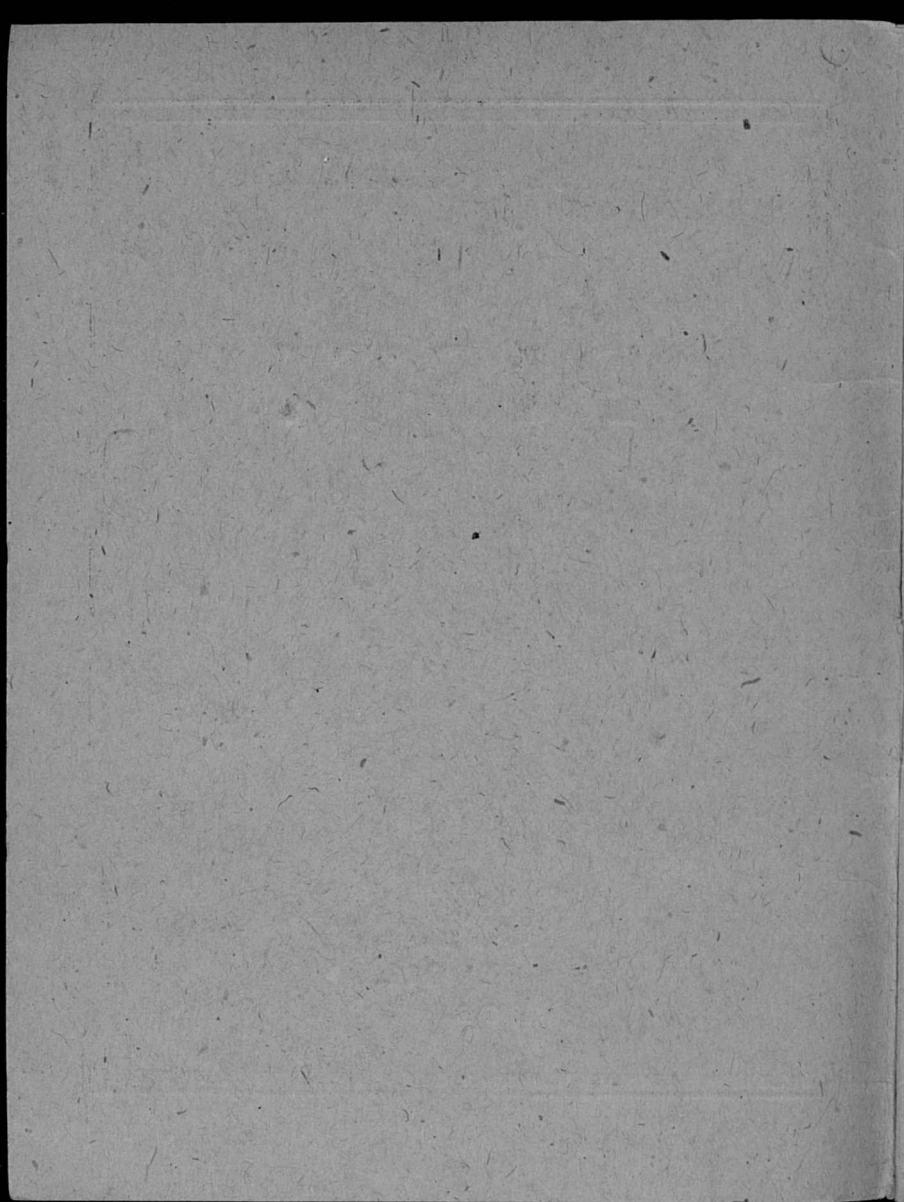

H29-9
343.

JA. TRAXTMAN

PIŞTI

19 34
MEDGIZ
MOSKVA

Коми-П.

1-169

Ja. TRAXTMAN

P I Ş T I

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц, 1934 г.

Акт. № 364

MEDGIZ — 1934 — MOSKVA

Kolə vasətnə pišti.

Strana mijan p̄ris socializm kadə. V̄dmə da jonmə socialištičeskəj prom̄yslennos — pondət-čəpn̄ uzavn̄ viľ fabrikaez da zavoddez. V̄dmə da jonmə sovhoznej da kolhoznej stroitelstvo, paškələ ved̄nakkezlən da šered̄nakkezlən kolhozzeza p̄rətm̄s, kər nija kolhoznej op̄t v̄l̄n vezərtəpn̄ kollektivnej (ətlasa) kəzajstvoliš preimussstvoez jedinoļičnej oz̄n. Sovet vlašlə derevnān kolhoznej kreššanās lois zvl̄iš v̄na da osnovnej oporaēn. Una rajonnez̄n-ņi pomaləm osnovnəja splosnej kollektivizacia. Splosnej kollektivizacia pod v̄l̄n munə kulačestvoəs, k̄z klassəs, likvidirujtəm. Svobodnej uz̄s kolhozničkəsə pašk̄ta kutə socialištičeskəja vermašəmən da udarničestvoən.

Бз̄т uspexhezəz loktisə kolhozzez kollektivnej uz̄ organizujtəm̄n. Ovezlička da kulackəj „uravnilovkakət“ peššəm vajətə ətlasa kəzajstvo krepitəm d̄nə, da uz̄n proizvoditelnoš levtəm

дынә. Kolhoznikkezlән равоҷәј klasskәt jitsәm loә viļ formaeza: равоҷәјјез да uzalişsez ыstәnә kolhozzezә aşşınыs organizatorrezәs да speci-alissezәs — maşterrezәs, kulturnәј da medicin-skәј rabotnikkezәs; kolhozzez-zә organizujtәnә karә otходniçestvo, otsalәnә socialističeskәј promыşlennos uzыn. Etә jitsәmsә olanә pьrtikә da proizvodstvennәј plannez tьrtәm ponda peş-şikә, kolhoznikkezlә kolә vermьnә zugdәm, no esә abu-na uničtozitәm klassovәј vragliş sopro-tivlennә, kolә dorjьnә kolhoz vьdәs sьşan, mьј çintә sьliş vьn, zugә uz, da kerә ызыt userb sь kәzajstvolә.

Sogәttezkәt peşşәm loә peşşәm kolhoz krepitәm ponda, proizvodstvennәј plan tьrtәm da sәdtәtәn tьrtәm ponda.

Kolhozniklән sogәt—ne aslas toko sьlән әt-naslән dәlo. Kolhozniklән sogәt tәççә vьdәs sь kolektiv uz vьlьn. Vьdәs kolhozlә kolә, medvь sogәttes ezә petkәtә kolhoznikkesә uzal-lan strojış. Etәşan sogәttezkәt peşşәmsә kolә kernь vьdәs kolhoz dәloән.

Љikvidirujtьnә piştә Sovetskәј stranaьn 1932 voә — etәm zadaças uvtәtis uzalişsez ozыn Na-rognәј komissarrezlән sovet. Kьz tьrtәm mi etә zadaçasә?

Медвѣ визнь отвѣтъ етъ вѣпрос вѣлѣ, мѣжанлѣ,
колѣ бурзѣка тѣдмавнѣ мѣѣ сетѣам согѣт пѣштѣ
да кѣз мунѣ сѣкѣт рѣшѣам.

Пѣштѣ џулалѣм каддезѣ.

„Пѣштѣ“!

Ваз каддезѣ етъ кѣлѣс кутѣс полѣмѣн вѣдѣс
отѣрѣс.

„Авѣ согѣт умѣлѣзѣк пѣштѣша. Нѣкѣѣам отѣр,
нѣкѣѣам рѣлѣмѣѣ, нѣкѣѣам зушѣам (званѣѣѣ), нѣ
ѣзѣт, нѣ уѣт, нѣ музѣк, нѣ инѣка оз аззѣ сѣшѣн
рѣссѣда. Вѣдѣннѣс полѣнѣ етъ — пѣштѣ-кѣлѣш. Сѣ-
ѣам гувѣтан етъ согѣт“.

Вѣт кѣѣам страшѣн пѣштѣ ѣлѣш гѣзѣм мѣ аззѣм
ѣтѣк ваз лѣтопѣшѣн.

Етѣам-зѣ полѣмѣн мѣѣѣѣшѣнѣ нѣѣѣ лѣдпѣсѣзѣ,
кѣднѣѣѣ шѣртѣ рѣзѣ аззѣнѣ унѣ-ѣѣ мѣѣѣн ваз кадѣ
кулѣс отѣр пѣштѣшѣн. Вузам вѣрѣ 200 во гѣгѣр
да визѣтам, унѣ-ѣѣ пѣштѣ вѣѣс отѣрѣс ѣтѣк вѣѣ
Рѣшѣѣѣ пѣштѣ. Вѣ-вѣ вѣлѣ оз вѣѣкѣшѣ, тѣ кулѣсѣ
унѣзѣк, тѣ ѣѣѣзѣк. Нѣ рѣндѣм-кѣ лѣддѣнѣ
сѣрѣтѣн, тѣ аззѣм, мѣѣѣн вѣд вѣѣ пѣштѣшѣн ку-
лѣсѣ мѣлѣѣѣн зѣн мѣртѣз.

Вѣлѣ пѣштѣ ѣ мѣдѣк стрѣнѣѣзѣн: Гѣрмѣнѣѣѣн,
Анѣлѣѣѣн, Франѣѣѣн.

Нѣѣлѣн Анѣлѣѣшѣн ѣм дѣ Исландѣѣѣ. Етъ дѣ вѣ-

Ын 1707 воын паškalis pištılan ызыт strasnəj epidemia, kədašan kulisə 20000 mort. A ыдә-сыс отір Islandiaын вәли 50000 mort. Posti зын отір ызыт ди вьлиш kulisə pištışan әтик воә.

Kaddez vezşisə.

Әни loktam вәра aslanым kad дьнәз. Мьj-зә i әни pištıys vaz moz mijan i mädik stranaezış vijə otırsə? Pantaşəнь-ja әни, кьз vazын, pištılan epidemiaez (svalnəj sogaləm), kər eta sogətaşan kulisə ыдса şemjaez, dєrevnəez, da oblaşsez?

Net, eta әни ави.

Kolə vištavnь pištışan sadraezəs mijə esə una azzam mijan dєrevnəын. Eməş i şlepəjjez pištışan. No ыдәs eta unazыk pərişsez kolasын. Tom otır kolasын, kədnija-вь sogalisə pištian, una jeeazыk. A mijan çelad kolasын i vovşo ави, sek kər kolis, ылә kerisə predoxranitelnəj privivka (kokaləm).

Eta siz mijan. A mädik stranaezын? Germaņiaын, Angliаын, Franciаын?

Enija stranaezын esə çulaləm vekas ez-ni vəv pişti. Setçin peşşынь сыkət pondisə ozыk mijanşa, a etaşan ozыk loktisə verməmәz.

Ыдлаын pişti әsə. Кьз-зә eta lois? Кьз otır

velalisə peşşınb piştikət, kin nijə velətis eta berdə. Enija vopossez vblə otvettez əddən in-teresnəjəş. Əni vizətam, kbtəm seeəm sogət pişti, kbz səkət munis peşşəm mədik stranae-zyñ i kbz munə əni sija mijan. Tədsətam, kbz kolə peşşınb piştikət.

Piştılən javitçəm.

Pişti pondətçə kazavtəg. Mort etaəz zdoro-vəj, pondas kbvnb, kbz sijə pondas kbntnb da loas nədolbt. Loə əddən zar, a ətləbn səkət jur vişəm, jur bergaləm da slaboš, loənb vbdəs priznakkez şəkbt sogətlən. Siz munə kuim lun. Svərsən zar uşə, sogaliş aşşə kylə burzka, da dumajtə, sto sija veşkalə-ni.

Kər vizətan, to azzañ, sogət esə em. Uşə zar, no sь tujə roza, da vbdəs mort vblənb loə kiştəm. Kiştəmb əta — gərdmiq rəma tuşokkez kod. Svərsən ena tuşokkez tırşalənb, vbd-mənb i loənb gərədok kodəş, kbz prosa ali pьs tuşokkez.

Gərədokkezas əkşə kizer da nija loənb ańkbe ьzda polokkezən. Svərbn enija polokkez pon-dətçənb orşavnb, kuçik nb gəgər loə gərd. Sogalişlən vərə loə zar. Mukədlən eta kadə pemdə vezərb, nija loənb nəspokojnəjəş, asl-nyb vaitənb.

Çulalaş nevna kad,— enija połokkez şərşən
bərşən potlaşəny, nyş petə or, i koşmə kor-
kaokkezə. Kər enija korkaez uşasə, ny mestañn
koltcəny ruveçcez, mort loə sadra. Siz, munə
pişti mort kuçik vььn.

No połokkez da orşaləmmez vermasə lonь
ənyñ, sek nija oz şetə sogalişlə şojny. Nija ver-
masə lonь şinnez vььn, sek ruveç, kəda loə
сь mestañn, kerə mortşə şlepəjən da krivəjje-
zən.

Mi gizim, kьz munə sogalişlən pişti sərət
şəkytən. No una ovlə pişti, kəda munə şəkyt-
zьka. Połokkez loəny siz una, sto vьdənyñs
ətlaaşəny, da kerəny mort kuçik vььn svał
orşaləm. Eta loə şlivnəj pişti.

Esə uməzьk sek, kər pişti połokkezьn loə
vir, etaşan nija remьtəş, da şədəş. Seeəm pişti
suəny şədən.

Şlivnəj da şəd pişti unazьk vajətəny mortəş
kuləməz.

Podalən pişti

Vazьn-ñi vьdənlə vəli tədsa, sto pişti ovlə
ne toko oñirlən. Piştiən vermasə sogavny i mu-
kəd poda, kьz boştam vəvvez, məssez, baləz.
Siz vəvvezlən piştiokkez mьççişəny toko bəriş

kokkez vььп, a məslən toko vəra vььп. Sek məs lьstisşez, kədnija ez sogalə piştian, vermasə lьstьtən zarazitçьп sijən, pişti polokkezis zaraza veşкьta sedə kiez vьlə.

No estən nem strasnəjьs oz ovь. Zarazitçəm vəьп məs lьstişlən kiez vььп kəт loəпь ora polokkez, no ozlaп vьvтыr kuza sogət oz paşkav.

Zarazeңno eta moz una vəvləm Angliəп məs lьstisşez kolasьп.

Məs lьstisşez kazalisə, sto zaraza məs piştisaп abu şəкьt da opasnəj, sto sьşəп nekin oz kuv, da ezə pondə povпь sьşəп.

Ətləп etakət, məs lьstisşez kazaləmaş ətik fakt, kər dєrevnəпьп sogaləmaş piştian, to sija mьla-kə nem abu kerəm nijə, məs lьstisşesə, kədnija ozьк məs lьstəmsəп sogaləmaş sijən, da vələmaş kiezəпьs polokkez. Mьjşəп eta siz—sek etə nekin abu verməm vezərtпь.

Vot eta navludəңnoьs otsalis piştikət uspesnəja peşşəтпьп.

Кьз oştisə piştisaп kokaləm.

150 vo gəgər vərлаңəпьп Angliəп oləm vraç, kədalən famillə vələм Dzeңner. Sьlə una kovşьləm uzavпь Angliəis kreşşana kolasьп, i

ətrəriş derevnaezət vetləm kadə, kreşşankaez viştaləmaş sılə aslanıns nabludenno jılış, sto pişti oz vərət niyə, kədnalən vəli kiezanıns məs pişti. Dzeñnerlə lois intereso eta. Kəz toko vermis sija sednə şeļennoə, kətən vəli pişti, sija pıralis vıd kerkuə, kətən inkaez ozzyk sogalişə məssez dıñşan, da vizətis, siz-ja loə, sto nekin nı kolasiş ez sogav mort piştiən. Petəm siz, sto mıj sija kıləm kreşşankaez dıñşan, vıdəs vələm zıvı.

No eta vılın Dzeñner ez suvt. Podi enija inkaez sluçajnjəja ez pondə sogavnı piştiən. Una-zə vələmaş mədik inkaez, kədnılən kianıns ez vən məs pişti, a siz-zə ez pondə sogavnı mort piştiən. Dzeñner suvtətis as azas zadaça: vizətnı pıdınzyka da proveritnı opıtən.

I sija kerəm interesnəj opıt.

Mort pişti — zaraznəj sogət. Zaraza olə nija orşaləmmezın, kədnija olənı sogaliş vıvtyr vılın. Kəz eta zarazaıns kəz nebud paşkəmən libo məlikən sogalişşan sedas zdorovəjlə, to sija skoro mıjiş pondas sogavnı piştiən. Siz pıri piştiıns munis ətik dıñşan mədik dınəz, sogalişşan pondisə sogavnı şemjaiş mədik morttez. Sıvərıñ zaraza munis mədik şemjəzə i siz sija vuzalis. No zıvı-ja sija, sto, kin sogalis məs piştiən, oz sogav seşsa mort piştiən? Medvı

etə proveritnъ Dzeņņer 8 voša zonkalə kokalis məs pištī, etə ponda boštis' or ətik məs ləštisliš, kəda pondis sogavnъ məs dənšan. Sь mes-taьn, kьtčə zonkalə vəli lezəm zaraza, loisə učitik oršalənokkez. Vьvtьr kuza nija ez paškələ. Sьvəgьn nija potlašisə i košmisə. Məs pištian zonka sogalis sizzə kьz məs ləštisšez. Etə vəgьn Dzeņņer boštis zaraza mortšan, kəda sogalə mort pištian, da sija vuzətis etə zonka vьlə. Bьzt volneņņoən vitčisiz Dzeņņer pondas oz sogavnъ etə zonkaьs.

Zonka sogavnъ ez pondь.

Siz Dzeņņer tədis, sto sija, kəda sogalis məs pištian, ez vermъ zarazitčьnъ mədpəv opasnəj mort pištian, nelki i sek, kər zaraza sedas sь jajə.

Dzeņņez ez suvt etə ətik opьt vьlьn. 2 vo sija proverjajtis ašsis nabludenņoesə mədik opьt-tez vьlьn. Bьdəs nija vura petlisə. Siz vəli az-zəm sposov, kədən pozə pьssьnъ etə zaraznəj da šəkьt sogətsan — mort pištian.

Pištian kokaləmlən rezul'tattez.

1789 vobn doktor Dzeņņer lezis knizka, kьtən sija paškьta gizis bьdəs ašsis vizətləmmez da opьttez. Etə knizkaьs paškalis bьdəs stranaez

pašta, sek sija ñe ætnas toko, a soŋnaez, mædik
vraçcez pondisæ proveraajtne da aslanb̄s stranae-
z̄n nuætne mæs pištisaŋ kokalæm. Rezultattez
rozis kazavn̄ çoza. Setçin, k̄tæn kokalæmmes
perb̄ta paškalisæ, pišti pondis çinn̄, a k̄tæn
kokalæm væli v̄dæs oŋir̄s, pišti ez lo sovšem.

Boštam k̄beæmkæ strana da vizætæm, k̄bz v̄-
dæs eta munis. Boštam Prušsia (Germanjalæn
tor) 1827 voæ. Sek v̄d 100000 mortiš—kædnija
olænb̄ setçin, ætik voæ kulisæ pištisaŋ 20 mort.
Mædik voez̄n pištisaŋ kulæmb̄s væli seeæm-zæ,
kær unaz̄yk, kær jeeaz̄yk. Burz̄yka eta t̄dalæ tab-
lica şerti, kædija m̄b̄ççalæ, k̄nb̄m mort v̄d
voen̄ kulisæ Prušsiān 100000 mortiš.

Ætik voæ kuli-
sæ (særæt l̄d-
pasæn).

1825 vošan	1829 voæz	20 mort.
1830 "	1834 "	35 "
1835 "	1839 "	18 "
1840 "	1844 "	22 "
1845 "	1849 "	13 "
1850 "	1854 "	26 "
1855 "	1859 "	16 "
1860 "	1864 "	30 "
1865 "	1869 "	35 "
1870 "	1874 "	114 "

Pištisaŋ kokalæm enija voezæ tædisæ-ŋi, no
sija esæ ez væn paškælæm. Kinlæ kolis, asl̄s

keris, a kinlə ez kov, ali ez təd, sto seəəm kokaləm em, sь verdə çozə kutçis sogət.

No kər vizətan tablica vьlə, to azzan, kьz pişti, mьjšankə, medvərja voezьn (1870 — 1874) pondis bьdmьнь. Pozis viççisнь ьzьt svaļnəj sogaləm (ьzьt epidemia), kəda oṭirlə kəs̄jis ьzьt bedstviaezən. Eta vьlə Pruşšiaiş gosudarstvennəj vlaš şetis vñimanño, i tədəmən məs piştışan kokaləmliş vьn, lezis bьdəs grazdanalə piştışan kokaləm jьliş objazaṭelnəj zakon. Eta vəli 1875 voьn.

Мьj-zə lois eta vəгьn.

Sodtam aşşinьm tablica ozlañ, sija voşan, kəda vьlə mijə suvtim, da pondam vñimaṭelnəja vizətnь ьdpassəz, kədna mьççaləнь bьd voşa kuləmməz. Pruşšiaьn 100000 mortiş piştışan kutam sija voşan:

		Kuvlişə piştışan ətik voə.	
1879 voşan	1879 voəz	2	mort
1880 "	1884 "	3	"
1885 "	1889 "	1	"
1890 "	1894 "	0	"
1895 "	1899 "	0	"
1900 "	1904 "	0	"
1905 "	1908 "	0	"

Mijə azzam, kьz zakon lezəm vəгьn piştışan kuləm çozə çinis, lois ңe ətik dasiş jeeazьk. Pervəj voezə ešə vəlişə fakttez, kər piştışan

sogalisə i nelki kuvlisə. Eta vəli sɔʂan, mɔla una sajlaʂisə kokaləmsə (nevezestvoʂan - li mədik pɔɔinaezʂan), da esə delo eta vəli vil da kɔz kolə abu suvtətəm. No sija kadʂan, kər zakon vəli bɔdsən pɔrtəm oləmə, piʂti əsis zikəz. 1890 voʂan i ənəz Prusʂia oʂir kolasɔn ez vəv ətik sluçaj, medvɔ sogalisə piʂtən.

Seeəm-zə kartina mi vermam azɔnɔ bɔdəs mədik stranaezɔn, kɔtən vəli pɔrtəm ovjazatelnəja piʂtəʂan kokaləm jɔliʂ zakon. Setçin piʂtɔs ez lo.

Carskəj Roʂʂiaɔn seeəm zakon ez vəv. Eta-ʂan vaz Roʂʂiaɔn piʂti nekər ez orɔ. Sogalisə piʂtən bɔd voə 100000 mortən.

Sovettez stranaɔn piʂtikət peʂʂəm

Sovet vɔʂ — vɔʂ uzaliʂʂezlən. Eta vɔʂɔs boʂtis as vɔlas raboçaj da kreʂʂana zdorovjo jɔliʂ zavota.

Revoɔucia kadʂa medpervəj voezə-zə Narodnəj Komissarrezlən Sovet lezis dekret, kəda eəktis kokavnɔ piʂtəʂan bɔdənəs.

Dekret vəli lezəm 1919 voɔn apreɔ 10 lunə, kəda uvtə gizʂis açɔs V. I. Leɔin. Sɔvəɔn 1924 voɔn sija vəli vezəm mədik, toçnəjɔk dekretən.

Eta dekret şerti kolis bvd kagaəs, medozza vobn-zə n̄ çuzəmşan, kokavn̄ sijən, m̄la eta kokaləmlən dejstvial̄s voiş voə əstə aşsis v̄n-sə, suvtətəmaş i ozlaş kokaləm j̄liş mədir̄yşa srokkez.

Piştışan mədir̄yən kokaləm kerşə çeladlə, kər n̄lə loas 10—11 vo da kuiməz kerşə 20—21 voşa bvd mortlə.

Ñekin oz verm̄ zevçişn̄ kokaləmşan. Ver-mas əakt̄n̄ n̄ kokavn̄ toko v̄raç, kər sija azzə k̄əəm-kə priçina. Morttezəs, kədnija oz şetçə kokavn̄ piştışan, kolə suditn̄ ugolovnəj kodeks̄n 219 staŋta şerti.

Siz resit̄l̄nəja Sovet vlaš kutçis peşşn̄ piştikət.

Kad çulalə. 1919 voşan, kər lezəm vəli ob-jazat̄l̄nəj piştışan kokaləm j̄liş dekret, çulalis 13 vo gəgər. K̄əəməş-zə mijan eməş doşti-zen̄noez piştikət peşşəm̄n?

Çinis-ja dekret lezəm vər̄n piştian sogaləm? Çinə-ja sija ozlaŋ?

Da çinis i çinə ozlaŋ.

SSSR ponda mi vermam kern̄ seeəm-zə tablica, k̄z Rrussia ponda (vizət 8-ət lisbok). Sija mijan b̄dsən esə ez vasətçişş̄, no voiş voə çinə. Vot m̄mda oŋir mijan sogalis piştian med-vər̄ja voezə:

1919	voə	186 000	mort
1920	"	115 000	"
1921	"	114 000	"
1922	"	66 000	"
1923	"	45 000	"
1924	"	27 000	"
1925	"	18 000	"
1926	"	16 000	"
1927	"	14 000	"
1928	"	9 000	"
1929	"	5 000	"

Siz, 1929 voə piştiən sogaləmməz sarskəj kad şərti çinəmaş 20-iş.

Enija İdpassez esə əddən ьзятəş. Mukəd mestaezьn SSSR-ьn oləny etija sogətlən paşkaləmməz. Eta mьtçalə sijə, kьz nə əddən stroğəja pьrtçə oləmə piştişə kəkaləm jьlyş zakon. Piştişə şlepəjšaləmməz... Mijan nija nə jəea. 1913 voə vəli nuətəm uçot, una-ja şlepəjjez Roşşiaьn, i nijə azzəmaş 320 000 mort gəgər.

Setən vəlisə una priçinaezşə şlepəjšaləmməz: una traxomaşə, sьvəgьn piştişə, gonorejaşə, şifilissə, şinnez dojdəməşə, a siz-zə şlepəjən çuzəm morttez.

320 000 mort şlepəjjez — etə ььdsa armia.

Eta İdpasiş 12⁰/₀ şlepəjšaləmaş piştişə. 12⁰/₀ 320 000-şə — etə loas kuim şurs da зьn vot kьeəm una şlepəjjez piştişə vəlisə mijan 1913 voə.

Mədik stranaezьn, kьtən piştikət peşşəm pondisə nuətnь mijansa Һe ətik das voən oзыьk — piştışaң şlepəjjez abuəş. Loktas kad, kər oz loə nija i mijan. Eta dьnə mijanəs va-jətə oьjazatelnəj piştışaң kokaləm jьliş dekret.

Кьз воштəнь маҗerial, kəda kolə piştışaң kokaləm ponda.

Кьз-зə mijan lunnezə kerşə piştışaң kokaləm? Кьşaң воштəнь маҗerial piştışaң kokaləm ponda? Ed piştışən sogaliş məssez mijan Һe siz una.

Eta ponda gosudarstvo vizə natodil kerəm təlatnikkez, kədnaьn paşkətəнь məs piştışə zaraza. Kerəнь etə siz: воштəнь zdorovəj kukaң-Һezəs, kədna ozə sogalə Һe mьtən, Һe gəgorşaləməн. Вьдəs kukaңҺesə medpervo vizətəнь vеҗerinarnəj vraçҗez. Сьвəргьн пьliş britəнь кь-нəм, britəminas kerəнь кьпьм-кə rjad vundьstəmmez, da ena vundьstəmmezə Һirtəнь məs piştışə zaraza. Lun kuim vərti ena vundaləm mestaezas loasə pьkəssez, сьвəргьн loasə orşaləmkod polokkez. Ena orşaləminnezьn em məs piştışə zaraza, kəda natodil instrumentəн setiş zьrtəнь i sija munə kokaləm ponda маҗerialə. Etə zьrtassə sorlaləнь glicerinəн, Һirtəнь, əktəнь

uçitık truboçkaezə, vot i piştışaŋ kokaləm ponda mațerial gotov. Ətik kukaŋşaŋ tuja voşnə piştışaŋ kokaləm ponda mațerialsə 25—50 şurs mortlə.

Əni ətik toko RSFSR-yn eməş ne ətik das kukaŋ vizaninnez, kədnaɣn kerəny mațerial piştışaŋ kokaləm ponda.

Esa etaşa ne ɣɣn Moskvaşaŋ Narkomzdravlən em piştışaŋ kokaləmə velətçan Gosudarstvennəj inštıtut, kɣtən vɣd vo kerəny piştışaŋ kokaləm ponda mațerial, kəda tɣmə 60 millon kokaləmlə.

Кыз керşə piştışaŋ kokaləm

Mortlə kokaləm kerəny siz: ki vɣɣn ləçɣt purtokən kerşə 2—3 uçitık vundɣstəm i siz, medvɣ kuçikɣs vəli dojdəm. Mukəd pɣrşa prosto zɣrtəny 2—3 mestaiş kuçik vevdər. Eta kerşə sɣ ponda, medvɣ zarazaɣs burzɣka vizsis. Sɣvəɣn voştəny truboçka zarazaən, da vɣd vundɣstəmə lezəny ətik voçokən. Kɣnymkə, minuta kolə viççişny, medvɣ eta voçokɣs, kətvə ɣevna jizis jajə.

3—4-ət lunə kokaləm mestəny loə gərd pjatnook jurokən. Eta jurokɣs vɣdmə, a jɣvokas loə roçok. Vɣd lun eta roçokɣs vɣdmə i 8-ət

lun kezə loə medьзыт. 8 lunşan sija pondətçə orşavnь. Gərdьs krugom paşkalə, mortəs mukəd pьrşa likoraditə. Eta vəgьn orşaləminьs koşmə, loə koroçka, kədə sьvəgьn uşə. Kokaləm mestən kolççə ruveç, kədə mьççalə, sto eta mortьs sogaləm məs piştian.

Сь озьн, кьз kernь kagalə kokaləm, kolə sijə ozlan kupajtnь (miškavnь). Eta kerşə sь ponda, medвь kokavtənnas viras kagaьslə nem ez şur da i kokaləm vəras kupajtnь oz tuj, sьşan, mьja orşaləmiьs munə 5 lunşan 14 lunəz. Kokaləm mestaьs pьr vudə. Etaşan kolə vizətnь, medвь çəlad aşnьs ez gьzjalə da letə piştiokkesə setçəz, kьtçəz nija aşnьs oz koşmə da uşə. Neekəvtnь kə piştiok, setən loas ran-ka, kədija vermas orşavnь.

Piştı jьliş vaşniez da sujeveriaez

Piştı jьliş eməş una vьdkod suəmmez. Med-pervo kolə viştavnь religia jьliş. Religia munə panьt Sovetskəj zdorovjo beregitəmlə da medicinalə. Xriştianskəj religiaьn naprimer eməş una şvjatəjjez, kədnija vьtə-vь vermənь veş-kətnь vьd sogətşan. Siz-zə baitçə, eməş-pə şvjatəjjez, kədnija natodil otsalənь piştışan.

Ne ətik şurs vo oşir veritis şvjatitellez ce-

lebnəj vьnə, a mьjkə ņetisə-ja nija otsət? Vəli-
ja ətik vo, kər vь piŭti ɳebesnəj viŭtaləmmez
ņerti ez vəv oŭir kolasьn? Net, seeəm vo ez
vəv, da oz vermь lonь. Ətlən etakət piŭti-
ņan kokaləm jьliŭ Sovnarkomliŭ suəm oləmə
pьrtəmaŭ. SSSR-ьn piŭti pondis ċinnь. Mi azь-
lim tablica, kəda mьċċalə, kьz voiŭ voə jeeazьk
sogalənь piŭtiən. ɳe religia, a naukalən doŭti-
zenŭoz mijanlə dolzonəŭ otsavnь peŭŭnь sogə-
tezkət da nuətnь oŭirliŭ uz da olan usloviae
zdorovəjŭətnь.

Janь kolə viŭtavnь nь jьliŭ, kədna olənь
vazmoz. Nija medəddən durmanitəmaŭ reli-
giaən. Piŭti kokaləm nija suənь „antixrist
peċətən“, pьŭŭənь sьņan, oz ņetə aŭnьsə i ċe-
ladŭə kokavnь, a etaņan nija vermasə ċoza
pondьnь sogavnь piŭtiən. Eŭə əpьr viŭtalam:
ɳe religia, a nauka otsalə mijanlə peŭŭnь piŭ-
tikət.

Eŭə ɳevazьn SSSR pemyt peļəssezьn, med-
əddən medьlьn okrainaezьn, pemyta oləmņan
da vərə kulturaən kolċċəmsən piŭtikət panьt
munəmnь oŭir vovlisə molitvaez dьnə, da vьd-
kod zagovorrez dьnə, avu soznətelnəj mammez,
polisə aŭŭinьs ċeləđ ņetnь kokavnь.

Vьd voən pemytьs ċinə. Sovet vlaš vura
peŭŭə eta vaz carskəj kolċċəmkət. SSSR-ьn

пъртәм вьдәс җеадлә овјатаҗелнәја веләтҗәм да успеснәја муна овсәј да санитарнәј неграмотнош ликвидирутәм. Вьдлаьн организутҗә медицинскәј отсаләм отирлә, җоза җинәнъ вьдкод skazkiez, sujeveriaez да ваһнierz. Sovetskәј враҗ оз җи аззъ, кәр вь ez җетә kokavnъ пиҗтишаң. Partia да совет влаш нуәтәнъ Ленинскәј националнәј политика: националнәј республикаезьн, овлаҗшезьн вьдмә промьсленнош, муна коллективизация, строитҗәнъ културно-вьтовәј учреденноез, ликвидирутҗә неграмотнош да културнәја вәрә колҗҗәм нацменствоез коласын, гизсә лиҗатура да лезсәнъ газеттез асланъ националнәј кьв вьльн, вьд оукраинаезиш миллионез узалиҗшез строитәнъ социалиҗтисекәј овсество.

Санитарнәј состојанҗо миян страналән воиҗ воә јонмә, Совет влаш нуәтә ьзьт уз санитария да здоровјо крепитәмьн. Коммунист партия СК-лән јунскәј пленум 1931 воә петкәтис әддән вазнәј ресенҗо узалиҗ отирлис културно-вьтовәј овслузиванҗо левтәм јьлиҗ, водопроводез, канализация, ваҗа, миҗкашаниннез, јаҗлиез, олан керкуез, әтласа җојаниннез да сиз озлан строитәм јьлиҗ.

Вьдәс ета ваятә узьн да оләмьн колхознәј да равоҗәј отирлиҗ здоровјо крепитәм дьнә. Вьдәс ета отсалә узьн произвоҗителнош левтәмлә,

da mijan promfinplannez tırtamlə. Bıdəs Sovet-skəj stroitelstvoıñ mijan uıastvujtəñ aşnıy uzalışsez. Bıdəs etä ızıt uzşan, mijan eməş ızıt doştizenınoez: əddən çinis kuləm, voış voə çinə sogaləm da sodə çuzəm.

No mijan ozın sulalə esə ızıt zadaça: mıj-vı ez vəv, likvidirujtın vuzana sogattez, ətləñ etakət pişti, i etən tırtın Sovnarkomliş suəm (postanovlenıo).

Мıj kernı pişti javitçəm dırıñi

Bıdənnıslə kolə tədın sıjə, kız mıj kolə kernı pişti javitçəm dırıñi, kız vizətın piştian sogalış şarın, da kıeəm merəez kolə primitın panıt etä zarazakət.

Medoz, kər loas dırevıanıtın piştian kət ətik sogalış — **kolə kernı bıdənlə piştian ki kokaləm**. Piştian sogalışəs kolə **sek zə jansətnı zdorovəjjez** dırşan, medvı ez vuz zaraza. Medbur loas sogalışəs ıstın bıñıçəə. Med peıvo kolə petkətnı kerkuiş çelədəs, kədnalə ez vəv ozık kerəm piştian kokaləm. Oz kov vunətın, sto çeləd dınə zaraza munə çozık. Bıdəs, kədə oz kov, zırjı kolə petkətnı. Kerkusə kolə təvzətın, vizın səstəma da oprjatnoşın. Zırə, kıtən kujlə sogalış, oz kov leznı

ponnezəs da kañnezəs, nija vermasə kokñita novjətnь zaraza asvьlanьs vurunən. Etə zarazasə vermasə novjətnь i guttez, kədnakət kolə peş-şьnь.

Oıpaş kolə sogalişlə kernь izasiş, medvь sьbərьn tuis niyə sotnь. Bьdəs mukədsə, mьj vəli sogaliş dьnьn, kolə kernь zarazatəmə, pu-ətnь pızan vaьn, da kernь siz, kьz viştalas dok-tur.

Piştian sogaliş əddən juə-vь. Junь kolə şetnь pizətəm va da jəv. Verdнь kolə kizer şojanən: səmjəv, vareñnikkez, şvezəj çerivaən da s. oз.

Əddən jur vişəm kosta, sogalişliş jursə kolə kaştьnь kəzьt vaьn kətətəm çьskətən libo çьs-jaənən.

Medvь əm vəli səstəm, siyə kolə gьvjavnь pizətəm vaən lunnas raz-mədiş. Pozə ətik sto-kan vaə sodtьnь pañok bornəj kislota. Etən-zə rastvorən kolə mişkavnь şinnez sogalişliş.

Kolə vizətнь, medvь sogalişsez ez gьzjalə aştinьs kuçik — etən nija kerənь aslьnьs vred.

Piştikət peşşəmnь una vermasə kernь şeiskəj da rajonnəj sanitarnəj komiştiaez da kolxozxəj zdravjaçejkaez.

Ньlən uz munə siz:

1. Sanitariaə velətçəm. Feldserlə libo vračlə kressanakət kolə organizujtnь şorniez pişti jьliş.

Eta şornıys dolzon şetnı kressaninlä vıd-kod başniez tuja, pravelnaj vezartam pişti jlıs.

2. Organizujtnı piştişan kokaləm. Kolə otsavnı medicinalə nuətnı vıd kerkuyn piştişan kokaləm, da sija-zə kernı skolaезьn.

3. Şogalişşezəs jansətəm. Drevnaın lois-kə piştiən şogaliş, sija kolə nuətnı volıçaə.

4. Pomessenı şogaliş vərın kernı zaratəmə. Kolə otsavnı medicinalə nuətnı dezinfekcia, kıtən vəli piştiən şogaliş.

Kolə vıra tədnı, sto ətnanıs vıraçcez da feldserrez mijan otsəttəg piştikət peşşəmın nem oz vermə kernı. Uzalış oşirliş zdorovjo veregıtəm — delo aslanıs uzalişşezlən. Kolhozzeziş da sovhozzeziş zdravjaçejkaezlə kolə suvtnı medozə drevnaезьn oşir oləm, da zdorovjo burşətəm ponda peşşəmın, sañitarnaj minimum oləmə ырtəmın, da vızana şogəttez likvidirujtəmın. Kolhozzeзьn da sovhozzeзьn, kıtən vьlnзьk disciplina, una koknitzьk jedinolıçnəj kəzajstvovzsa peşşьn zaraznəj şogəttez panıt da ырtnı oləmə ozdoroviçlənəj meropriatıaez. Kolhozzez kieзьn eməş unazьk sredstvovz jedinolıçnəj kəzajstvovzsa, medvь peşşьn şogəttez-kət da nuətnı kulturno-vьtovaj meropriatıaez. Toko ətlaın, medicinskəj uzalişşez kressanakət vermasə uspešnəja peşşьn eta vızana şogətkət

— pištikət, Kolxoznikkez eta sogətkət peşşəmьn dolzonəş munь med oзын.

Partiälən XVII konferencia, lödдes aşşыньm doštizenəoex pjailetka tьrtəмын, petkətis re-señno — mədik pjailetkaын SSSR-ын stroitнь klasseztəm sociališticeskəj oьsəstvo — socializm. Mijanlə kolə esə vьльнзьka levtьнь karьн da derevнəын uzalişsezliş vlagosostojanno, mijə dolzonəş vьdsən vasətnь zaraznəj sogəttez mijan stranaiş.

Uspesnəja enijə ьзьt zadaçəez tьrtнь tujə sek, kər eta ьзын pondasə aktivnəja otsavnь miłionnez rəvoçəjjez da kolxoznikkez, kər oz kolççə vaz strojlən vuzzez, — kulturnəja vərə kolççəm, oьsəj sanitarнəj negramotnoş, da ətlaын etakət zaraznəj sogəttez.

Kolə nuətnь resitełnəja peşşəm Stalin jortliş kvəť uslovijo oləmə pьrtəm ponda, organizationnəja kolxozzez krepitəm ponda da Sovetskəj sojuziş zaraznəj sogəttez vasətəm ponda.

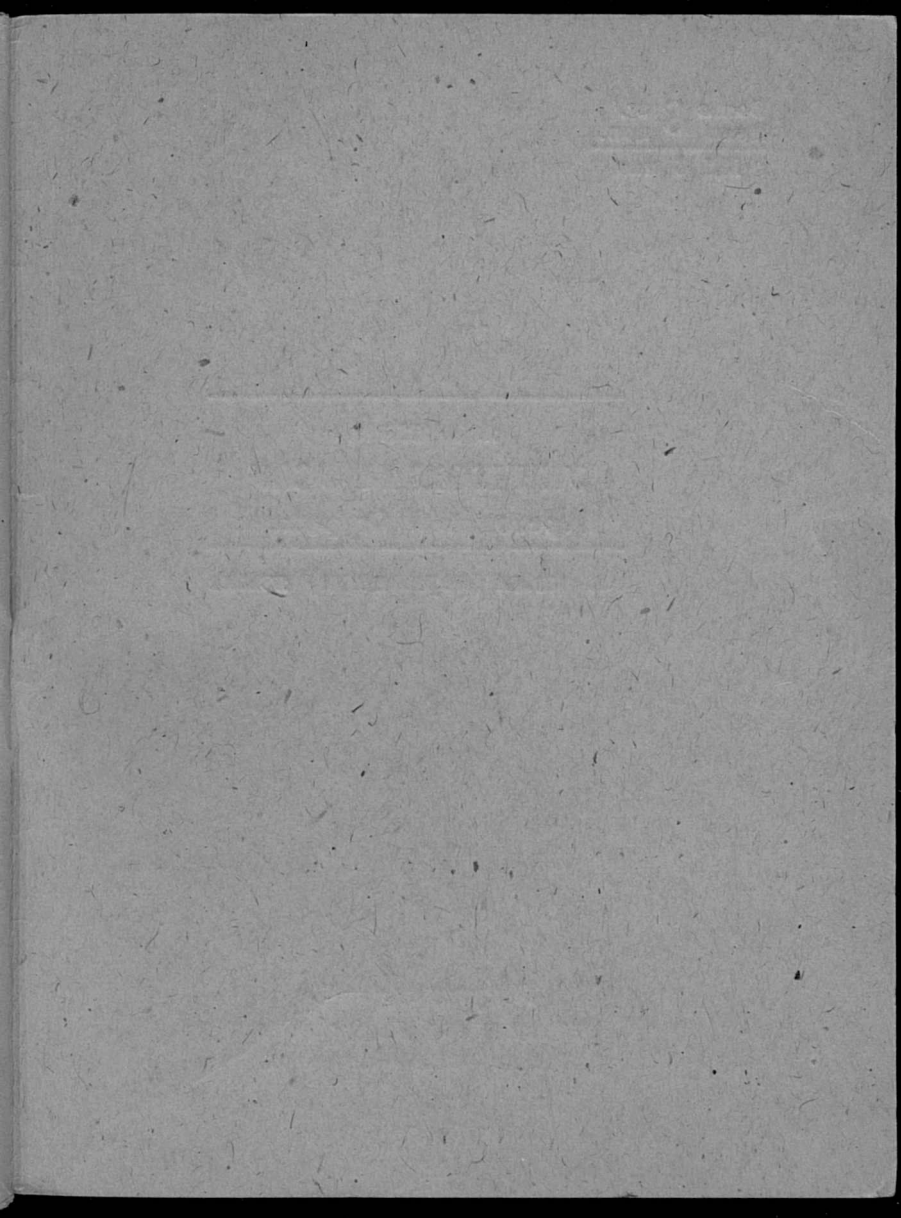
Инд. № 3529

Редактор Шадрин.

Техредактор Е. Болдырева

Уполномоченный Главлита В-66406 Медгиз 511 МД 6 нац.
Тираж 1500. Формат 62×⁹⁴/₃₂ Печ. л. ⁹/₄ Зн. в 1. л. 34500. Сдана в
тип. 5/1-1934 Подпис. к печ. 23/II-1934. Заказ 2039

17 ф-ка нац. книги ОГИЗ'а РСФСР треста «Полиграфкнига»
Москва, Шлюзовая наб., д. № 10.

Допьс 8 ир.
Цена 8 коп.

МД 6 нац

9438-

Коми-П.

1-169

Я. ТРАХТМАН

УНИЧТОЖИМ ОСПУ

Перевод А. П. Сторожева

На коми (пермяцком) языке

Государственное
Медицинское Издательство
Москва — 1934 — Ленинград